

chata - v úzkom význame: počínajúc mladším *paleolitom* prehistorické obydlie z dreva
chatrč - biedna *chalupa*

R. J. van Vries: Chatrče pri rieke s postavami (1650)

R. J. van Vries: Dve postavy pozdĺž cesty pred chatrčou (17.st.)

A. Kalvoda: Krajina s veterným mlynom (1900-1900)

Chaucer/The Chaucer - jedno z troch písem, navrhnutým typografom E.Walkerom pre *tlačiareň Kelmscott Press*; písmo použité pre vytlačenie *Zlatej legendy*

Chaulán - v súvislosti s heslom *Alah v histórii*: v *Koráne* sa nachádza zmienka o *Baalovi*, keď prorok *Eliáš* napomínal svoj ľud k uctievaniu *Baala* (slniečného boha Alaha) na miesto mesačného boha Alaha, najlepšieho zo stvoriteľov; v protirečivej verzii slniečného boha je bohyňa *Šams*; *Mohamed* očividne uprednostňoval Šams pred Baalom, egyptským slniečným božstvom

Chavakkuk - hebr. חבקהק; fonetický preklad hebrejského mena proroka *Abakuka* do latinky (Kralická biblia) < z *akkad.* chabb/mbaququ – „bazalka“

chavínska kultúra - kultúra v rámci *predkolumbovského amerického umenia andskej oblasti* (pozri *indiánske kultúry*) v oblasti Peru z 1.tis.pr.Kr.; názov podľa obradného centra Chavín de Huátar v horskom pásme Cupinisque v pobrežnom pásme; chrámy s dvoma, tromi podlažiami chodieb a murivom spojeným hlinenou maltou (Ranný chrám), tri monolitické *stély* (Lanzón-Veľká stéla, stéla Raimondiho a Tellov *obelisk*) zobrazujúce z troch strán božstvo jaguára v podobe muža s *hadmi* namiesto vlasov (obdobie vyhraňujúcej sa *ikonografie jaguáriho muža*), reliéfy šeliem, kondorov, hadov; keramika jednofarebná (čierna, sivá, červená) s rytými geometrickými a zvieracími motívami, nádoby s hrdlom v tvare trmeňa; prvý raz spracované zlato

Baleka: Chavín de Huátar: ranný chrám so staršou stélou Raimondiho a mladšou cez 4m vysokou *monolitickou* Veľkou stélou (Lanzón), ktorá zo troch strán zobrazuje božstvo *jaguára* v podobe muža s hadmi namiesto vlasov; ďalej Tellov *obelisk* s námetmi hadov, kondorov a šeliem

Chazari - Schubert („Dejiny Židov“): židovské obyvateľstvo na území medzi Čiernym a Stredozemným morom; v 10.storočí dobyli ríšu Chazarov RusAi a christianizovali ju; zvyšky Chazarov, ktoré unikli pokrsteniu, sa presťahovali na sever; je možné, že práve oni tvorili počiatok neskoršieho židovského obyvateľstva (pozri *Chasidi, Aškenázovia*)

Cheb - pozri *intarzia reliéfna; Čechy*

Chebrón – pozri *Klaňanie pastierov* (Keller)

Checa - *Ulpiano Checa*

Chedammi - *drak*, pomocník *churritského* boha *Kumarbiho*; pomocou draka a kamenného obra *Ullikummiho* sa mstil za stratenú vládu; mytologický príbeh známy z *chetitskej* verzie; pozri *monštrá*; *churritské božstvá*

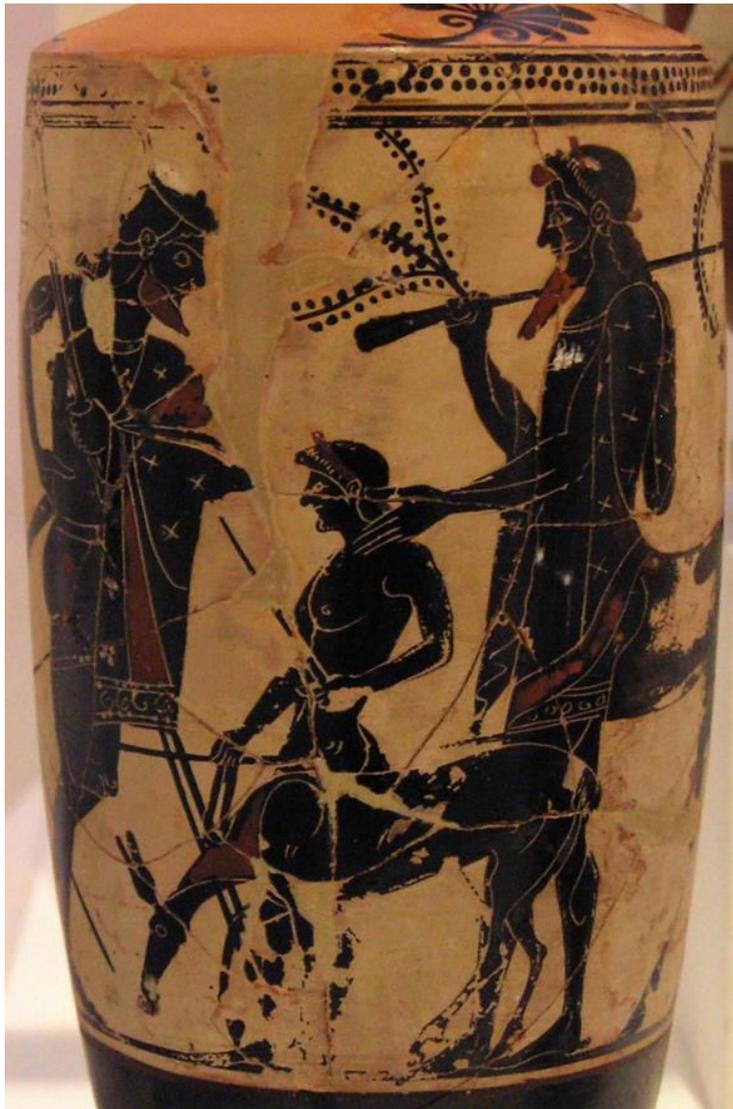
ch f d'oeuvre - z franc. - „majstrovské dielo“; porovnaj *oeuvre*, *juvenilia*, *pentimenti*

Chefr nova pyramída (v Gíze) - *Rachevova pyramída (v Gíze)*

Cheir n - v *gréckej mytológii* múdry *kentaur*, odvodzuj ci svoj pôvod od *Diovho* otca *Krona* a *Okeanidy Filyry*; na rozdiel od iných kentaurov bol múdry a vzdelaný; býval v jaskyni na morskom pobreží (pozri *Peleas*) a tešil sa všeobecnej v zhnosti; učiteľ *I sona*, *Achilla* a *Aktaiona*, *Kastora* a *Polykleukesa*, *Amfiaraosa*, *Telam na*, *Asklepia*; jeho priateľom bol *H rakles*, ktorý bol aj nechcenou príčinou jeho smrti (pozri *Folos*); H raklov  ip napusten y krvou *Hydry* spôsoboval nesmrteľn mu Cheir novi tak  bolesť, že sa zriekol svojej nesmrteľnosti a požiadal *H da*, aby ho vzal do *podsvetia* výmenou za *Prom thea*; porovnaj príbeh *Nessa*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Chirone>

<http://it.wikipedia.org/wiki/Eracle>

Edinburgh maliar: Peleus zveruje Achilla do starostlivosti Cheirona (technika na bielom pozadí, lekythos, 500 pr.Kr.)

Kentaur Cheiron s bohyňou Artemis, ktorá drží rastliny rodu Artemisia (stredoveký bestiár, 1462)

G. M. Crespi: Kentaur Cheiron a Achilles (1695-1700)

P. Batoni: Thetis zveruje Achilla Cheironovi (18.st.)

P. Batoni: Achilles a kentaur Cheiron (1746)

P. G. Batoni: Thetis, Achilles a kentaur Cheiron (1770)

cheiropoetes - Heinz-Mohr: (pl.); zázračné avšak rukou vytvorené zobrazenia *Krista*, opak *acheiropoetes*; cheiropoetom bolo *Volto santo*, ďalej portrét Ježiša, ktorý začal *Lukáš* a dokončil anjel (toto dielo sa nachádza v Ríme v kaplnke Sancta Sanctorum chrámu S. Giovanni in Laterano, tak aj vo vatikánskej knižnici, ako aj v katedrálach v Tivoli a Viterbe; tieto cheiropoetes napodobňujú byzantské mozaiky a datujú sa do 12.storočia; tretím typom cheiropoetu je portrét Krista, ktorý údajne daroval apoštol Peter rímskemu senátorovi Prudensovi a je uschovaný v San Prassede v Ríme; ide o vyobrazenie Krista nakláňajúceho sa z kríža; vyobrazenie sa vzťahuje na vízie *Bernarda z Claivaux*, *Františka z Assisi*, *Jána z Kríža* a *Luitgardy z Tongernu* a objavuje sa v súvislosti s obrazmi týchto svätcov; pozri *Ježiš*, *Kristus*, *christologický cyklus*, *biblia*

chelléen – kultúra mladšej fázy paleolitu; nazvaná podľa mestečka Chelles východne od Paríža; jej raná fáza (prechellén) sa vyznačovala hrubými tvarmi pästných klinov a teraz sa nazýva *abbevillien*; neskorá fáza Chellénskej kultúry sa zaraďuje do *acheulénu*

Chelsea - anglický *porcelán* z továrne založenej 1745, od 1770 spojenej s *Derby* (stredné Anglicko), obdobnej produkcie; riad a drobné plastiky ovplyvnené *meissenským porcelánom*, neskoršie *sevréskym porcelánom*; dekor inšpirovaný „*blanc de Chine*“ a *japonským porcelánom*; značka: tlačaná alebo maľovaná kotva

chémia, chemici - pozri *alchymista*, *remeslá*

Ch. Weigel st.: Destilátor (medirytina, 1698)

chemise/šemiz - šaty z čias Franc. burž. revolúcie (1789) a Direktória, inšpirované *antikou* (*chitón, tunika*); jednoduchého strihu, bielej farby, bohaté riasenie, pas vysoko nad prirodzenou líniou zdôrazňoval poprsie; hlboký výstrih, krátke rukávy („*nahá móda*“); pozri *móda, odev*

Chen Hongshou - (†1652); tradičnou čínštinou 陈洪绶, zjednodušenou 陈洪绶; pinyin Chen Hóngshòu; tiež u Čchen Chung-sou alebo Ch'en Hung-shou; čínske meno, v ktorom priezviskom je Chen; čínsky maliar neskorej *dynastie Ming*

[http://en.wikipedia.org/wiki/Chen_Hongshou_\(Ming_Dynasty\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Chen_Hongshou_(Ming_Dynasty))

Chen Hongshou: Obdivovanie slivky (pol. 17.st.)
Chen Hongshou: Magnólia a týčiaca sa skala

Chen Hongshou: Pili víno v záhrade (pol. 17.st.)

Chen Hongshou: Elegantné stolovanie (17.st.)

Chen Hongshou: Krajina s údolím a píniami (松溪对奕图)

chenda - indický *hudobný nástroj*; bubienok, na ktorý sa hrá paličkami; používaný pri predstavení divadla *kathakali*; pozri *hudobné nástroje bicie*

chengila - indický *hudobný nástroj*, *gong*; používa sa pri hre v divadle *kathakali*; pozri *gong*; *hudobné nástroje bicie*

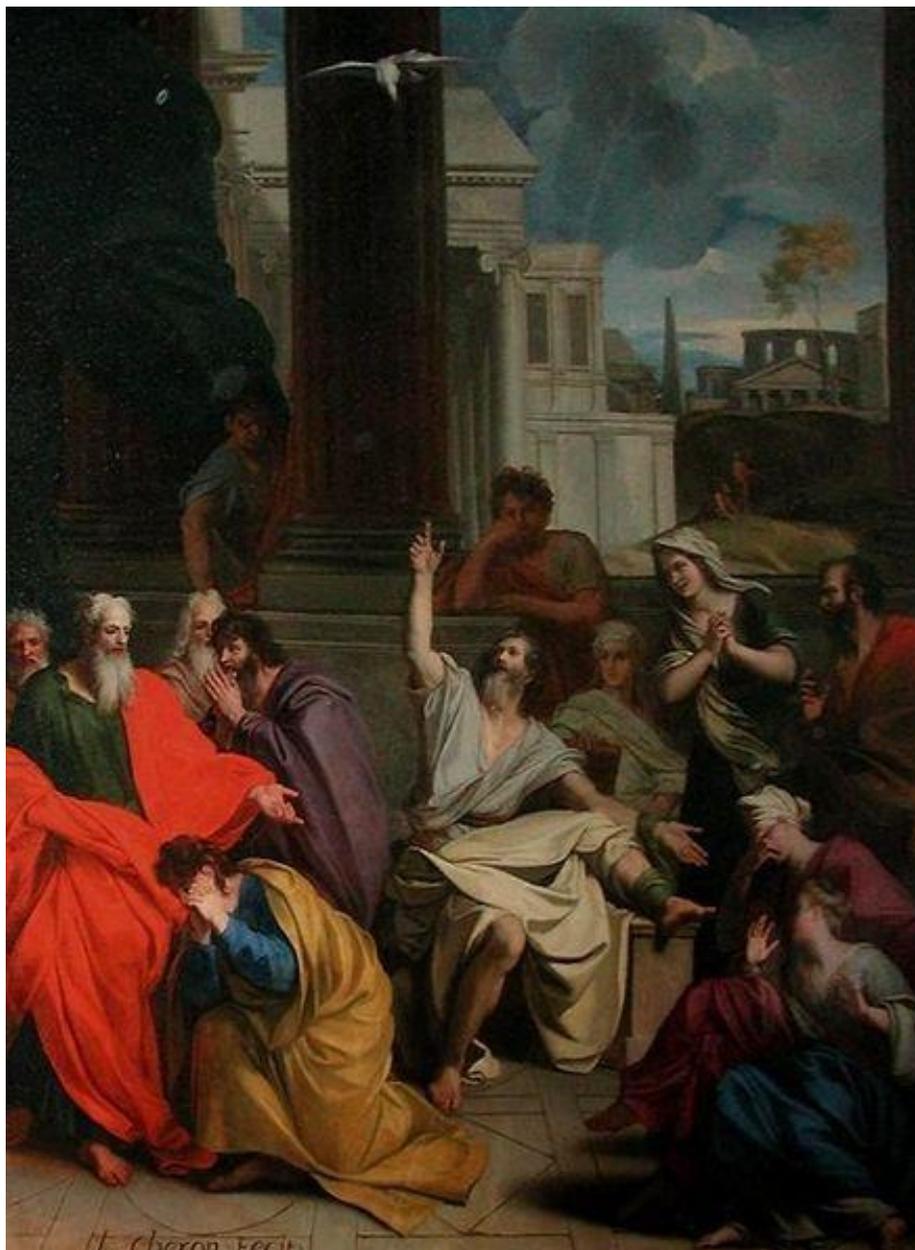
Chentejimenteju - v *egyptskej mytológii* ochranný boh abdžuského pohrebiska (neskoršie mýtus práve do Abdžu umiestnil hrob *Usírewovej* hlavy, a preto tam vznikol Usírewov najväčší chrám); meno Chentejimenteju – „Ten (čo je) na čele západných (mŕtvych) v Abdžu“; pôvodne mal podobu ležiaceho *psa* alebo *šakala* (pod menom Chentejimenteju); pre túto podobu spľýval s bohom pohrebísk a *mumifikácie Anupewom* a čiastočne s bohom *smrti a mŕtvych Wepwawetom*; pozri *egyptski bohovia*

Cheops/Chufuv - pozri *bárka mŕtvych, Chufuov cyklus poviedok*

Cheopsova pyramída (v Gíze)/Chufuova pyramída/Veľká pyramída (v Gíze) - Dudák v súvislosti s heslom *pyramída*: 1.okolo Cheopsovej pyramídy vznikla číselná *mystika*: výška pyramídy násobená miliardou dá približnú vzdialenosť *Zeme od Slnka*; poludník prechádzajúci pyramídou delí súš a more na Zemi na dve približne rovnaké poloviny; obvod základne pyramídy delený jej dvojnásobnou výškou udáva *Ludolfovo číslo*; dĺžka pyramídy (146,3m) zodpovedá 365 a štvrtine posvätného lakt'a (počet dní v roku; pozri *kalendár egyptský*); z rozmerov pyramídy vraj ďalej odvodiť váhu a veľkosť *Zeme*; niektoré údaje majú objektívny základ; považovaná za jeden zo *siedmich divov sveta*

2.postavená pre faraóna Chufua/Cheopsa (*Snofruovho* syna; druhého panovníka 4.dynastie; asi * 2575 pr.Kr.; chronológia pozri *egyptské umenie*); najväčšia egyptská pyramída, prvý zo *siedmich divov sveta*; dĺžka strán 230,38m, sklon stien 50 stupňov 50'35"; pôvodne vysoká 146m (v súčasnosti 138m > chýba obloženie), celkový objem bol asi 2,6miliónov kubických metrov muriva; jadro pyramídy prevažne z kompaktného muriva, čiastočne aj nepravidelné komory, naplnené pieskom; zložitý systém, komôr a chodieb v tele pyramídy; pôvodný vchod v severnej stene; odtiaľ zostupná cesta do nedokončenej podzemnej komory, vytesanej v skale; z tejto chodby sa pod základňou pyramídy oddeľuje vzostupná chodba vyúsťujúca do tzv. Veľkej galérie so stropom s *nepravou klenbou*; z dolného konca galérie vedie vodorovná cesta do tzv. Kráľovnej komory; z horného konca galérie vedie chodba zátarasou (s troma mohutnými padacími doskami) do Kráľovej komory s pohrebom kráľa Cheopsa; nad komorou zo žulových a vápencových blokov zbudovaná odľahčujúca konštrukcia s piatimi ďalšími priestormi; z Kráľovej a Kráľovnej komory vedú šikmo úzke kanáliky k povrchu severnej a južnej steny (význam neobjasnený: podľa jednej verzie vetracie šachty, podľa inej východ pre faraónovu *dušu*); pri úpätí pyramídy ležal *zádušný chrám* spojený *dromom s údolným chrámom*; pri juhovýchodnom rohu stála *kultová pyramída*, viacej na východ tri malé pyramídy Cheopsových manželiek; ďalej na východ pohrebisko členov kráľovskej rodiny; pred západnou stenou pyramídy pohrebisko úradníkov, kňazov a staviteľov *pyramídového komplexu*

Zamarovský: ešte pred storočím najvyššia stavba na svete (až 1880 prevýšená dostavanou vežou *dómu* v Kolíne nad Rýnom a 1889 Eiffelovou vežou); rozmery 230,4x2304m, výška 137,3m (pred stratou vrcholca 146,7m), zaberá plochu 5,4 hektára; stále drží prvenstvo v objeme: pôvodne 2 520 000m³, dnes o 170 000m³ menej; tri komory zodpovedajú trom štádiám výstavby (prvá v skale 30m pod základňou, druhá 20m nad základňou stavby; boli provizórne pre prípad kráľovej predčasnej smrti a ostali nedokončené); skutočná bola až tretia pohrebná komora 43-2,3m nad základňou (pôdorys 10,4x5,2m, výška 5,7m, obloženie z vyhladených žulových kvádrov); nad povalou tejto tretej komory je z deviatich monolitov päť odľahčovacích komôr, vysokých dovedna 17m; do hrobovej komory vedie vstupná chodba zo severnej strany; spočiatku smeruje k najnižšej komore, potom sa láme k strednej komore a od nej pokračuje tzv. Veľkou galériou (45m dĺžka, 8,5m výška) k vlastnej hrobovej komore; Veľká galéria obložená ôsmimi vrstvami vápencových kvádrov (vyššia vrstva vždy prečnieva nad nižšiu, tesné spojenie a vyhladenie vytvára *nepravú klenbu*); za galériu je predsieň s dverami užšími ako *sarkofág* (> dopravený do pohrebnej komory pred jej dokončením); sarkofág je na pôvodnom mieste pri západnej stene, z jediného kusa sivohnedej *žuly*, bez vrchnáka a nápisu, poškodený od lupičov, telo stratené možno už pred tisícročiami; z komplexu stavieb zachované zvyšky *zádušného chrámu* a tri satelitné pyramídy; *údolný chrám* sa nenašiel (zrejme rozobraný na stavebný materiál v stredoveku); rovnako zmizol dromos pri výstavbe dediny Nazlát es-Simmán, ktorá je spolu s *Gízou* súčasťou Veľkej Káhiry; v okolí pyramídy sa našlo päť 50metrových podlhovastých jám pre kráľove *slnčné lode*, na ktorých sa mal plaviť s *Reom* po oblohe (v poslednej jame nájdená loď v neporušenom stave; je z *cédrového* dreva, dlhá 36m); satelitné pyramídy na východnej strane, hoci ináč sa stavali na južnej; každá mala obradný múr, zádušnú kaplnku a hrobovú komoru s predsieňou; pri severnej sa našla jama pre slnečnú loď (podľa egyptológov satelitné pyramídy patrili faraónovým manželkám; známe je iba meno tretej: Henutsen, v Novej ríši zbožštená ako Pani pyramíd a stotožnená s *Éset*)

L. Chéron: Prorok Agabus predpovedá sv. Pavlovi jeho utrpenie v Jeruzaleme (1867)

L. Chéron: Rybník Bethezda (1683)

L. Chéron: Hercules (a Iolaos) zabíja Hydru (17.-18.st.)

L. Chéron: Sv. Pavol krstí eunucha (štúdia, perokresba hnedým atramentom s hnedým lavírovaním, 1660-1725)

L. Chéron: Krst eunucha (lept, 17.-18.st.)

L. Chéron: Daidalos zhotovuje krídla pre Ikara (brunaille, 17.-18.st.)

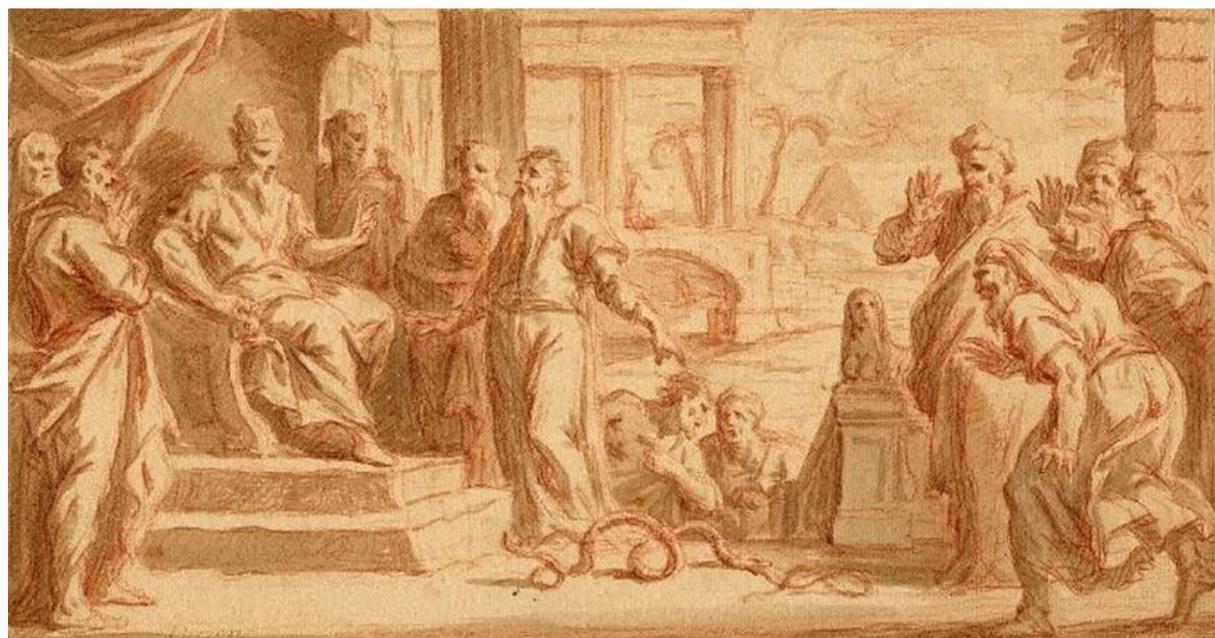
L. Chéron: Hercules zabíja stymfalských vtákov (perokresba hnedým atramentom s hnedým lavírovaním, 1753)

L. Chéron: Hercules a nemejský lev (perokresba hnedým atramentom s hnedým lavírovaním,1753)

L. Chéron: Jupiter a Antiope (perokresba, 1753)

L. Chéron: Áronova palica zmenená na hada pred faraónom (červená krieda s hnedo-šedým lavírovaním, 1660-1725)

L. Chéron: Akademický akt (kresba, 1675-1725)

cherub - z hebr. – „planúci“; vyššia hodnosť *anjela* (pozri *deväť anjelských chórov*), bytosť „anjelskej“ krásy, strážca posvätných miest; spolu so *serafom* boží sprievodca, strážca *raja* a *archy zmluvy*; v predstavách starých *Izraelitov* chápaný ako okrídlená bytosť *tetramorf* (štyri hlavy/v redukovanej podobe dve hlavy; štyri krídla nesúce oči; kombinácia *leva*, *býka*, *orla* a *človeka* (odkazujúce k *atribútom* štyroch *evanjelistov*; pozri *symboly evanjelistov*); ako *tetramorf* aj v podobe štyroch kolies (*Rabulov kódex*, r. 586)

Heinz-Mohr: jednou z úloh cherubov bolo stráženie brány *raja*; cherubovia boli aj strážcovia *archy zmluvy*, nosiči Božieho trónu

Vyhnanie z raja (Žaltár zo St. Albans, 1125-1145)

cherubín - výtvarné zobrazenie *cheruba*; v západoeurópskom umení typ anjela s dvoma párami krídiel, na ktorých sú znázornené *oči* (pozri *páv*); často zamieňaní so *serafínmi*, ktorí majú tri páry krídiel; poznávacím znamením cherubínov sú však oči na krídlach; v *kresťanskom umení* symbol štyroch *evanjelistov*), tváre modrej farby (pozri *symbolika farieb: farba modrá*); v umeleckých dielach cherubíni zobrazovaní zvyčajne iba s ľudskou tvárou; symbolickou farbou cherubínov bola červená (pozri *symbolika farieb: farba červená*); pozri *symboly evanjelistov; Metatron*

<http://www.tali-virtualmidrash.org.il/SearchResultsEng.aspx?ts=17>

Cherub a Herakleios, ktorému sa vzdáva Husrav II. (champlevé, 1160-1170)

(5,6-14. Baránok prevzal sedopečatnú knihu). **Baránok so sedmopečatnou knihou. Anjel utešiteľ** (Bamberská apokalypsa, 1000-1020)

chesterfield - pôvodom anglický *plášť*; pozri *móda*: 20.-30.roky; pozri *móda, odev*

chet/khet - 1.staroegyptská *historická miera* na meranie väčších vzdialeností; rovnala sa 100 *kráľovských lakťov* (1 kráľovský lakeť = 0,526m)

2.chet/džet/hau - telo (určené na *mumifikáciu*)

Chetiti - indoeurópske kmene, ktoré si v 2.tis.pr.Kr. podmanili pôvodné obyvateľstvo náhornej plošiny v *Anatólii*, *Chattijcov*, a presadili v krajine svoj jazyk; založili veľkú ríšu, ktorá sa rozšírila na celú *Anatóliu* a severnú *Sýriu*; cez *Mitaniu* ovplyvnená *mezopotámskou kultúrou*; Chetiti boli u zrodu *hláskového písma* (pozri *klinové písmo*); ríša sa rozpadla okolo 1170 pr.Kr., ale civilizácia pretrvávala v kniežactvách *Sýrie* a *Palestíny*; pozri *Luvijci*, *Churitovia*; *Urartu*; *baránok*, *Chimaira*, *lev*, *dvojhlavý orol*

chetitiská architektúra - pozri *bít chiláni*

chetitské výtvarné umenie - v 3.tis.pred Kr. ovplyvňované mezopotámskym: *asýrskym umením* (chetitské chrámy sa ponášajú na mezopotámske; výrazný vzťah k umeniu *egejskej oblasti* (polychrómna keramika, kovová figurálna plastika, *valčekové pečate* s motívmi vozov); v 2.tis.pred Kr. ovplyvňované *churritským umením* ríše *Mitanni*, *sýrsko-palestínskou oblasťou* a *egyptským umením*; rozvoj *urbanizmu*, *fortifikácie*, *architektonická plastika* (*levy sfingy*, *bohovia vojen*), *chrámové stavby*, *monumentálne skalné reliéfy* (v prírodnom chráme v *Yazihkaya* vytesaných do kamennej steny 65 bohov s *atribútmi* 13.st.pr.Kr.); pozri *bít-chiláni*

chetitskí bohovia - chetitské náboženstvo ovplyvnené Mezopotámiou: obdobné chrámy, obety a obrady, ktoré sa konali na otvorených dvoranách, kým socha boha bola ukrytá v svätyni a mali k nej prístup iba kňazi; funkciu veľkňaza vykonával panovník; na čele stojí boh búrky *Taur* alebo *Tešub*, jeho manželka slnečná bohyňa a ich deti: *Telipinu*; pozri *Anu*, *Kumarbi*, *Illujanka*, *Pirva*, *Šarruma*, *Lelvani/Lelwani*; *Gilgameš*, *Chedami*; *bohovia búrky*

http://de.wikipedia.org/wiki/Hethitische_Mythologie

http://de.wikipedia.org/wiki/Hethitische_Mythologie

http://sk.wikipedia.org/wiki/Chetitsk%C3%A9_n%C3%A1bo%C5%B7enstvo

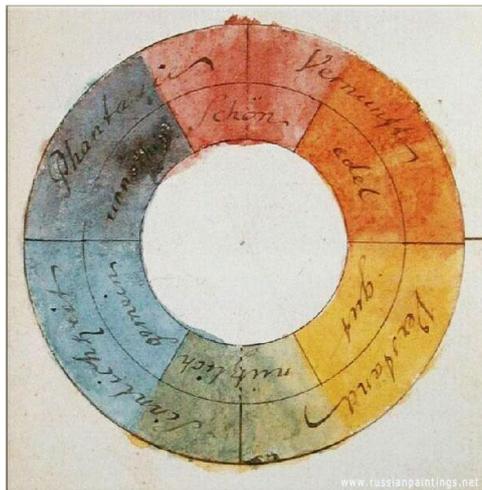
<http://www.kahtatranec.szm.com/pomocky/pdf/mytologia.pdf>

Chevreulov farebný kruh - farebný spektrálny kruh francúzskeho fyzika a chemika Michaela Eugéna Chevreula, ktorý sa svojimi bádateľskými výsledkami podieľal na vzniku *divizionizmu*; kruh vytvorený na rovnakom princípe ako *Ostwaldov farebný kruh*; odlišnosť medzi nimi iba v počtu farebných prechodov; pozri *spektrálne farby*

Chevreulov farebný kruh zo spisu *De la Loi du Contraste Simultane des Couleurs* (1839)

Chevreulov zákon simultálneho kontrastu - rozdiel medzi dvoma *komplementárnymi farbami* vynikne najviac, ak ich položíme vedľa seba; každá *farba primárna* má svoju *doplnkovú/komplementárnu farbu* vytvorenú zo zvyšných dvoch primárnych farieb; pozri ďalej *simultálny kontrast*; pozri *synchromizmus*

Goetheho farebný kruh na princípoch Chevreulovho zákona simultálneho kontrastu (19.st.)

chevronsý kríž - kríž chevronsý kríž
chí - písmeno *gréckej abecedy*: X

Baleka: *písmový symbol* z gréckeho písmena, v antickom *kresťanstve* symbol rovnoramenného *kríža*; prvé písmeno *Kristovho* mena (*XPICTOC*), v *platonizme* symbol rozštiepenia svetového ducha; sypanie popola do tvaru písmena X pri zakladaní kostola (pozri *chrám kresťanský*) malo svoj pôvod v pracovných postupoch rímskych zememeračov vymedzujúcich pomocou *uhlopriečok* (pozri *diagonála*) zaberaný úsek zeme; založenie chrámu je obdobou privlastnenia si pôdy bohom, t.j. *ciркvou*, ktorá ho na zemi zastupuje; pozri *kresťanské symboly*; *chiazmus*, *christogram*; *atribúty*, *symboly*, *alegórie a prirovnania*

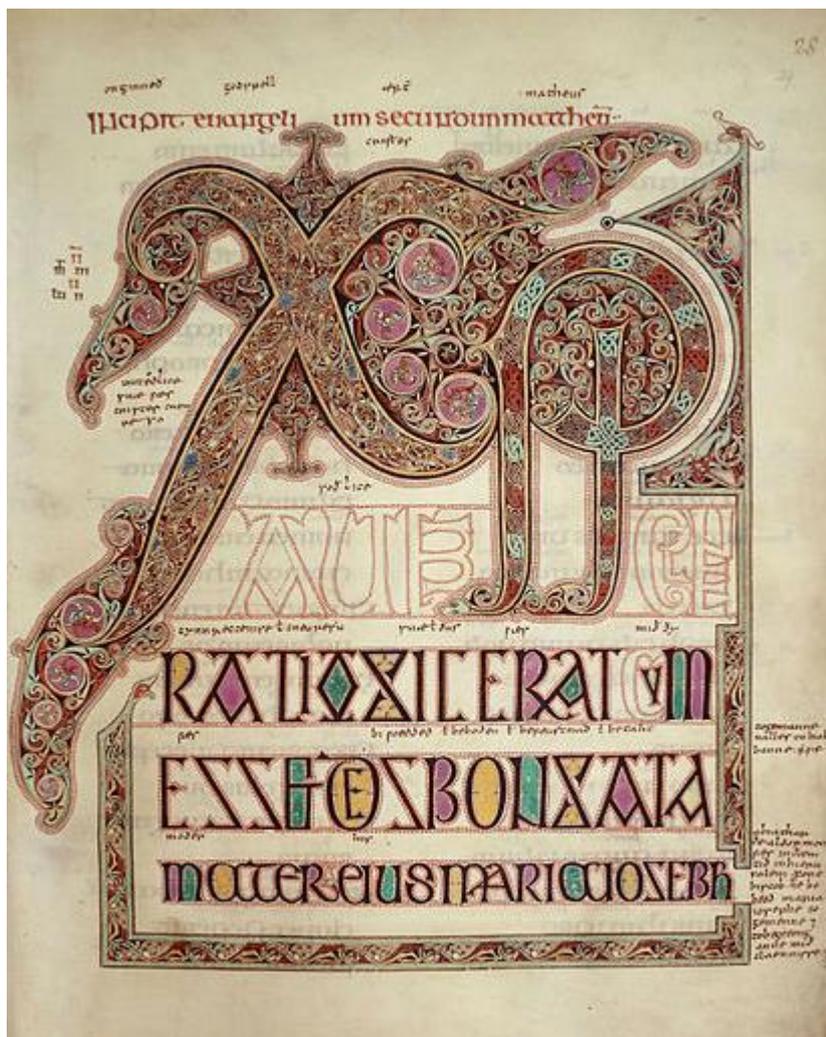
- symbol prekrývajúci sa svojím významom s *krížom rovnoramenným priečne položeným/krížom andrejským*

-prekřížené písmená chí a rhó tvoria *christogram*

<http://www.patricialovett.com/tag/st-gall-gospel/>

chí rhó - grécke písmená XP (chí, rhó) v antike boli pôvodne iba skratkou mena začínajúceho týmito písmenami; od 2.st. sa význam skratky zúžil iba na skratku Kristovho mena, *christogram*) a bola čítaná ako jeho celé meno; graficky zobrazený tento typ ako P (ró), ktorého drienok čítaný ako jota (I) a drienok s hornou časťou priečnej linky ako tau (T), slučka písmena z písmena (P) predstavovala písmeno O, jeho prvá časť ako prevrátená sigma (C), t.j. S; od 4.st. sa objavuje monogram s vyklonenými chí (X), ktorého jedno rameno je pretiahnuté a druhé opatrené oblúčikom vytvárajúcim ró (P); pod východným vplyvom sa christogram obsahujúci ró (P) čítal aj ako symbol *zdaru* (P 100), prípadne aj chápaný ako formula „*mnoho šťastia*“

<http://www.patricialovett.com/tag/st-gall-gospel/>

Chí Rhó (Evanjelium Lindisfarne, 700)

Christogram chí rho (Evanjelium St. Gallen, 8.st.)

Monogram Chí Rhó (Book of Kells, 800)

Monogram Chí Rhó (Lichfield evanjeliá, 698 a 800)

Chiari Giuseppe Bartolomeo - (†1727); tiež známy jednoducho ako Giuseppe Chiari; taliansky maliar neskorého baroka, ktorý pôsobil prevažne v Ríme

http://fr.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Bartolomeo_Chiari

https://en.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Bartolomeo_Chiari

https://www.google.sk/search?q=Giuseppe+Bartolomeo+Chiari&espv=2&tbm=isch&imgil=4Fk-rUVDfzkyM%253A%253BtuF9MfZqerxGBM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fit.wikipe dia.org%25252Fwiki%25252FGiuseppe_Bartolomeo_Chiari&source=iu&pf=m&fir=4Fk-rUVDfzkyM%253A%252CtuF9MfZqerxGBM%252C_&usg=__QjuilxIE-HWq3FMMmZxA22tMgJk%3D&biw=1849&bih=995&ved=0CCgQyjc&ei=cgl6VJCbK4rYasWmgKgN#facrc=_&imgdii=_&imgrc=4Fk-

[rUVDfzkyM%253A%3BtuF9MfZqerxGBM%3Bhttp%253A%252F%252Fupload.wikimedia.org%252Fwikipedia%252Fcommons%252Fb%252Fbc%252FGiuseppe_Bartolomeo_Chiari_-_Susannah_and_the_Elders_-_Walters_371880.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fit.wikipedia.org%252Fwiki%252FGiuseppe_Bartolomeo_Chiari%3B1799%3B1488](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/fb/fbc/Giuseppe_Bartolomeo_Chiari_-_Susannah_and_the_Elders_-_Walters_371880.jpg)

B. G. Chiari: Madona Marrata. Madonna a dieťa so sv. Katarínou a anjelmi (1670)

B. G. Chiari: Zuzana a starší (1700-1727)

chiaroscuro - tal. – „svetlý - tmavý“; vo francúzštine *clair-obscur*; jedna z podôb *temnosvitu*; v talianskej renesančnej maľbe *quattrocenta* temnosvit založený na veľkých rozdieloch svetla a tieňa, obdobne ako v talianskom a španielskom maliarstve 17.st. *tenebrizus*; porovnaj *sfumato*, *grisaille*, *camaieu bleu*, *camaieu verte*, *camaieu rouge*, *verdaccio*

1.v maľbe: *temnosvit*

2.v renesančnej architektúre spôsob maľby s obmedzenou škálou farieb (napr. biela, pieskovo-žltá a *siena*) tak, aby výsledok maľby vyvolal ilúziu *reliéfu*

3.v *grafike* názov pre šerosvitový *drevorez* (prechod medzi černo-bielym a farebným drevorezom), ktorý tlačou z niekoľkých *matric* napodobňuje *lavírovanú* kresbu, maľbu kriedou na farebnom papieri (užívaný od 15.st. namiesto kresieb riedeným tušom); spočiatku tlač na farebnom papieri, na ktorom svetlé časti nasadené bielobou alebo bronzovým prachom; neskoršie sútláč niekoľkých *matric* s odstupňovanými *valérmi* a svetlé miesta vyjadrené bielou neotlačenou plochou; *sútláčou* farebných plôch vznikla tónová farebnosť alebo ďalšie farby; taliansky šerosvitový drevorez často rozkladal kresbu do štočkov tak, že nebolo treba štočku s líniovou kresbou; cieľom bolo dosiahnutie dojmu silnej plastičnosti, ako to zodpovedalo renesančnému výtvarnému názoru; porovnaj *podtlač*; (Taliansko: Ugo da Carpi, A.da Trento, V.Vicentino, A.Andreani; Nemecko: L.Cranach st., H.Burgmair, H.Baldung/Grien; Holandsko: H.Goltzius; Francúzsko: A.Lepère, C.Pissarro)

chiazmus/kompozícia chiastická - *kompozičné* schéma založené na podobe gréckeho písmena *chi* (X), z ktorého tvaru je odvodené; je napr. schémou *kontrapostu*, v ktorom je vyváženie (*ponderácia*) dosiahnuté krížovým rozložením hmôt a síl na protihľých póloch obidvoch spojnic; ak spočíva váha *tela* na pravej *nohe*, je odľahčená ľavá *ruka*, pri zaťažení ľavej nohy je uvoľnená pravá *ruka*; pozri *pevná noha*, *voľná noha*

Chibbat Zion - hebr. – „Láska k *Siónu*“; ruské *sionistické* hnutie založené 1882 po veľkých *pogromoch* v *Rusku*; jeho cieľom bolo presídlenie *Židov* do *Palestíny*; prvá skupina hnutia vznikla vo *Varšave*,

čoskoro nasledovali ďalšie v Rusku, Poľsku, Rumunsku; jeho členovia sa úradne prihlásili ako hnutie na podporu Židov, žijúcich ako roľníci a remeselníci v *Sýrii* alebo *Palestíne*; pozri *Hnutie Bilu*

chicagská škola - architektonický smer v USA v 19.st., typický výstavbou inžinierskych stavieb a vežových domov, užívajúci oceľové konštrukcie; jeho pokračovaním bola výstavba vežových stavieb v 20.st. (v 19.st. budovy Home Life Insurance Building, Tacoma Building v Chicagu, v 20.st. Brooklynský most); architekti: Sullivan, Roebing; pozri *architektúra USA*; *skeletová stavba*, *mrakodrap*; *racionalizmus*

Dudák: označenie skupiny architektov, ktorí pôsobili v Chicagu po požiari mesta 1871; v Chicagu vznikli v priebehu 20 rokov po požiari nové výškové administratívne budovy, pri ktorých boli použité nové konštrukčné aj výtvarné prvky: oceľový skelet, liatinové stĺpy, priečelia presklené v pásoch, výťahy; charakteristické bolo použitie tzv. *chicagských okien* s úzkymi súvislými vetracími oddielmi po stranách a použitie arkierov o pôdoryse troch strán pravidelného šesťuholníka alebo osemuholníka (Reliance Building v Chicagu; 1890-95, ateliér D.H.Brunhama); popri konštrukčných novinkách priniesla tvorba chicagskej školy tiež zmenu v štýle architektonickej práce (posilnenie tímovej práce, dielo je reprezentované konštrukčnou kanceláriou, resp. jej majiteľom, zatiaľ čo architekti tvoria čiastočne v anonymite); škola sa sústredila okolo projekčnej kancelárie Williama Le Barona Jenneyho najvýznamnejším predstaviteľom bol Louis Henri Sullivan; okrem Jenneyho (rozkvet v období 1883-93) reprezentovali školu najmä Daniel Hundson Burnham, John Willborn Roth, William Holabird, Marin Roche, Dankmar Adler

tzv. **chicagské okná** - okná s úzkymi súvislými vetracími oddielmi po stranách, používané pri stavbách výškových budov (pozri *mrakodrap*); pozri *chicagská škola*

Demseyová: veľké trojdielne okno s pevnou strednou časťou a menšími dvojitými posuvnými oknami po stranách

chicagskí architekti - americkí architekti chicagskí

Chicanel - typ mayskej keramiky z 2.pol.1.tis.pred Kr. (misky s rozovretými okrajmi, krčahy so širokým hrdlom); výzdoba rytím a aplikáciou na čiernom, oranžovom alebo červenom podklade; pozri *keramika indiánska*, *indiánske umenie*

Chicunauhmiectlan - Mictlán

Chikanobu Toyohara - (†1912); jap. 豊原周延; viac známy ako Yoshi Chikanobu (楊洲周延); japonský umelec v technike drevorezu *ukijo-e* v období Meiji

https://en.wikipedia.org/wiki/Toyohara_Chikanobu

Y. Chikanobu: Susanoo zabíja draka Yamate no Orochi (ukijo-e, 19.-20.st.)

Chicén-Itza - aztécke veterné božstvo v podobe *atlanta*; porovnaj lokalitu *Chichen Itzá*: centrum *mayskej kultúry* na Yucatáne; pozri *bohovia vetra, Tula, indiánski bohovia*

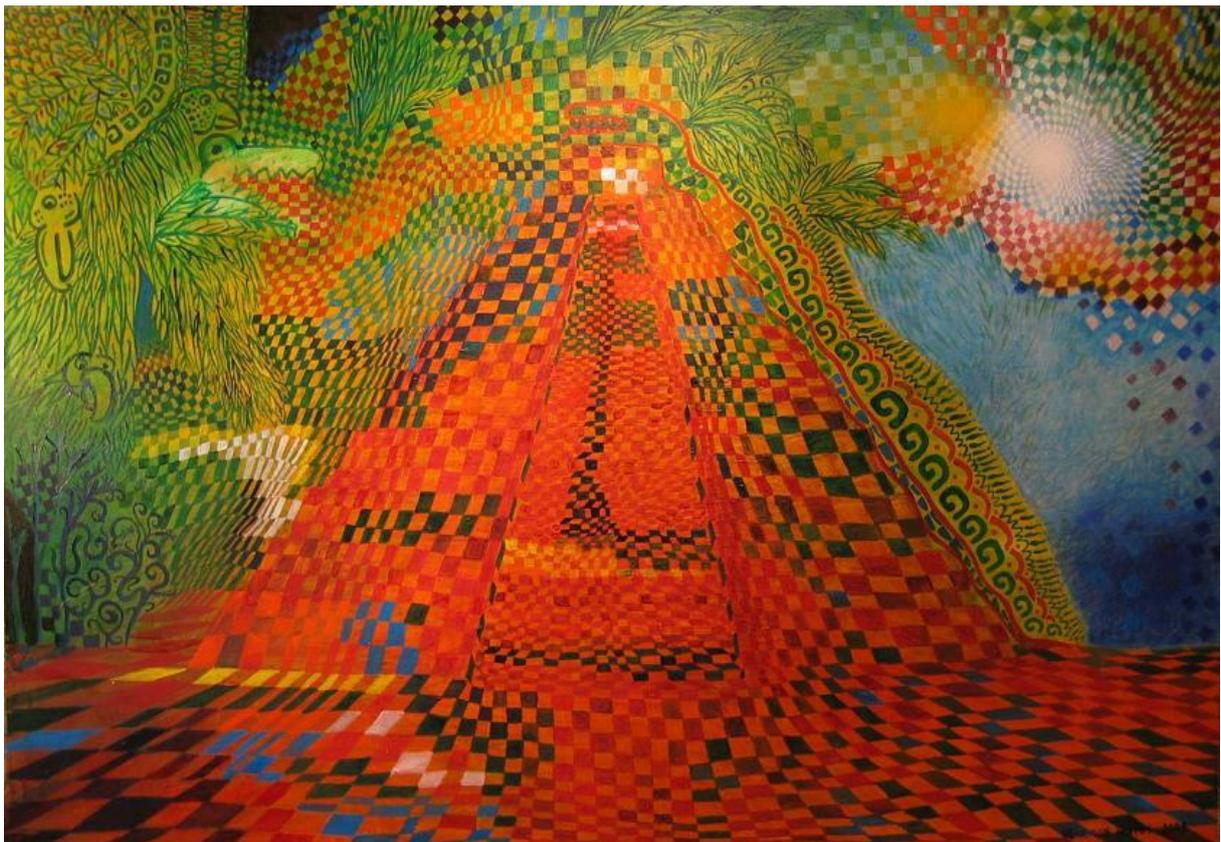
Chidekel/Chiddekela/Hidekel - www: *tretia rajska rieka*, ktorá tečie východne od *Asýrie*; stotožňovaná s *riekou Tigris*

Chidra - v preklade – „*zelený muž*“; v *islame* bytosť premenná svojou podobou, ťažko poznateľná a vnímateľná zmyslami; zasvätený, pozná cestu temnotami k prameňu života a *nesmrteľnosti*; keď sa z prameňa napil, stal sa nesmrteľný a jeho rúcho zozelenelo (pozri *farba zelená*); v tejto podobe zobrazovaný v islamských rukopisoch (pozri *miniatury islamské*); podľa islamskej tradície sa stretol s *Mojžišom (Súra 18)*; dodnes vzývaný v Perzskom zálive, kde na ostrove Failaka odpočíva vo svätyni

Chichen Itzá - centrum *mayskej kultúry* na Yucatáne; porovnaj *Chicén-Itza*

Jung (NOTABENE 126/2011): najslávnejšou stavbou na pozorovanie *Venuše* je mayské observatórium Caracol v Chichen Itzá, ale tiež je doložené v Uxmale; pozri *kódexy Mayov*

https://sk.wikipedia.org/wiki/Chichen_Itz%C3%A1

H. Matos: Chichen Itza (2008)

chiliazmus - z gréc. χιλιάζ/chiliás – „*tisíc*“; lat. *milénarizmus*; viera v druhý príchod *Ježiša Spasiteľa* a jeho tisícročné kráľovstvo pred *koncom sveta*; pozri *parúzia, kresťanstvo; picardi/ picarti*; porovnaj *chiazmus*; pozri *Premoženie diabla/Spútanie draka, Bundschuh*

-milénarizmus alebo chiliazmus je viera niektorých kresťanských cirkví, že po druhom príchode Krista (*parúzii*) nastane *zlatý vek* alebo *raj* na zemi (pozri *nový Jeruzalem/nebeský Jeruzalem*), počas ktorého bude Kristus a kresťania vládnuť tisíc rokov pred konečným rozhodnutím a budúcim večným stavom; táto viera sa opiera predovšetkým o Zjavenie Jána 20,1-6; pre tých kresťanov, ktorí majú túto vieru, milénarizmus nie je koniec sveta, ale skôr predposledný vek tesne pred koncom Satanovho celosvetového systému; niektorí sa domnievajú, že medzi milénarizmom a koncom sveta nastane krátke obdobie, kde Satan bude konať, a potom nastane *posledný súd*; podobrobnosti o milénarizme sa nachádzajú v *zoroastrizme*; ten mal za to, že po sebe idú tisícročné obdobia, z ktorých každé končí kataklyzmou *herézy* a ničenia až do konečného

zničenia *zla* a ducha *zla*; víťazný kráľ mieru na konci posledného tisícročia nastane vzkriesenie čistých tvorov a ich budúca existencia

Bergdolt: aj bez *flagelantského* hnutia (14.st.) boli chiliastické idey o tisícročnom kráľovstve pred príchodom Pána vo vrcholnom *stredoveku* časté; v dochovanom vratislavskom variante flagelantských piesní sa predpovedá, že sedemnaásť rokov po *more* sa rozpadnú spoločenské poriadky a reformované ožijú v novej sláve; potom je možné očakávať *koniec sveta*

- keď sa v 14.st. blížila čierna smrť, rástol vplyv chiliastického a flagelantského hnutia; povesti predchádzajúce epidémii posilňovali súčasníkov v presvedčení, že sa naplňuje *Zjavenie sv. Jána* a blíži sa koniec sveta; *zemetrasenia* v januári 1348 a epidémii moru sa považovali za tie strašlivé pohromy ktoré *evanjelisti* predpovedali pred blížiacim sa príchodu Pána a súčasnosti sa zachovali v podobe flagelantských piesní alebo napr. *Nebeského listu*, ktorý podľa povesti anjel na príkaz Boha zanechal v Jeruzaleme ako varovanie súčasníkom; ľudia prahli po proroctvách (pozri *proroctvo o cédroch libanonských*), mravokárcoch a spasiteľoch, ktorí by im vysvetlili príčiny hrôz; nakoľko chiliastickí mravokárci začali hľadať príčiny (pozri *Dominik*); videli ich aj v zlých mravoch obyvateľov nevynímajúc vysoký klérus a žiadali reformu cirkvi aj spravodlivejšie prerozdelenie statkov, čoskoro nielen že nemali cirkevné požehnanie, ale boli vystavení aj prenasledovaniu; napomenutia chiliastických vodcov padali na úrodnú pôdu, formovali sa flagelantské zástupy, ktoré prechádzali z jednej krajiny do druhej a následne tak napomáhali šíreniu moru

L. Cranach st.: Zlatý vek (1530)

chilli - pozri *kakao*, *kakaovník*; *rastliny*

chiluca - svetlý *kameň* charakteristický pre mexickú sakrálnu architektúru; pozri *tezontle*, *pueblóvská škola*; *architektúra mexická*

Chiméra - gréc. Χίμαιρα/Chimaira – „koza“; v *gréckej mytológii* obluda z *leva*, *kozy* a *draka*, s *hadom* namiesto chvosta; sestra *Kerbera*, *Hydry* a *Sfínx*; ich spoločným otcom bol *Týfón*, matkou *Echídna*; sužovala *Lýkiu*, kde žila v rokli Kragu; keď zaňuchala človeka, vyliezla z nej von a spálila ho; na okridlenom *Pegasovi* sa k nej dostal *Bellerofontés* a zabil ju smrtiacimi šípami (bola to jedna z úloh, ktorými Belerofonta poveril kráľ *Iobatés*); podľa Rimanov strážila s Kerberom vchod do *Hádovej ríše* (pozri *podsvetie*); výtvarne zobrazovaná v *gréckom vázovom maliarstve* (*Maliar Chimair*); pôvod obludy na východe (pozri *krajiny úrodného polmesiaca*); objavuje sa na reliéfe v *chetitskej pevnosti Karchemiše na Eufrate*; v stredoveku mala morálny význam v motívoch zápasu dobra a zla (*Krista* a *Antikrista*); Chiméra nadobúdala aj iné podoby, najmä počas *gotiky* na *katedrálach*; motívy Chiméry aj počas *renesancie*, kedy niekedy zobrazovaná ako vtáčia žena

(pozri *vták*); v literatúre sa zmenila na synonymum klamlivej predstavy (chimerické želania ap.); pozri *Proitos*; *Maliar Chimér*; *teralógia*, *monštrá*, *drak*, *Ťin-Lin/Ki-Lin/Čchi-Lin*

[https://en.wikipedia.org/wiki/Chimera_\(mythology\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Chimera_(mythology))

Chiméra (červeno figurová keramika, Apúlia, 350-340pr.Kr.)

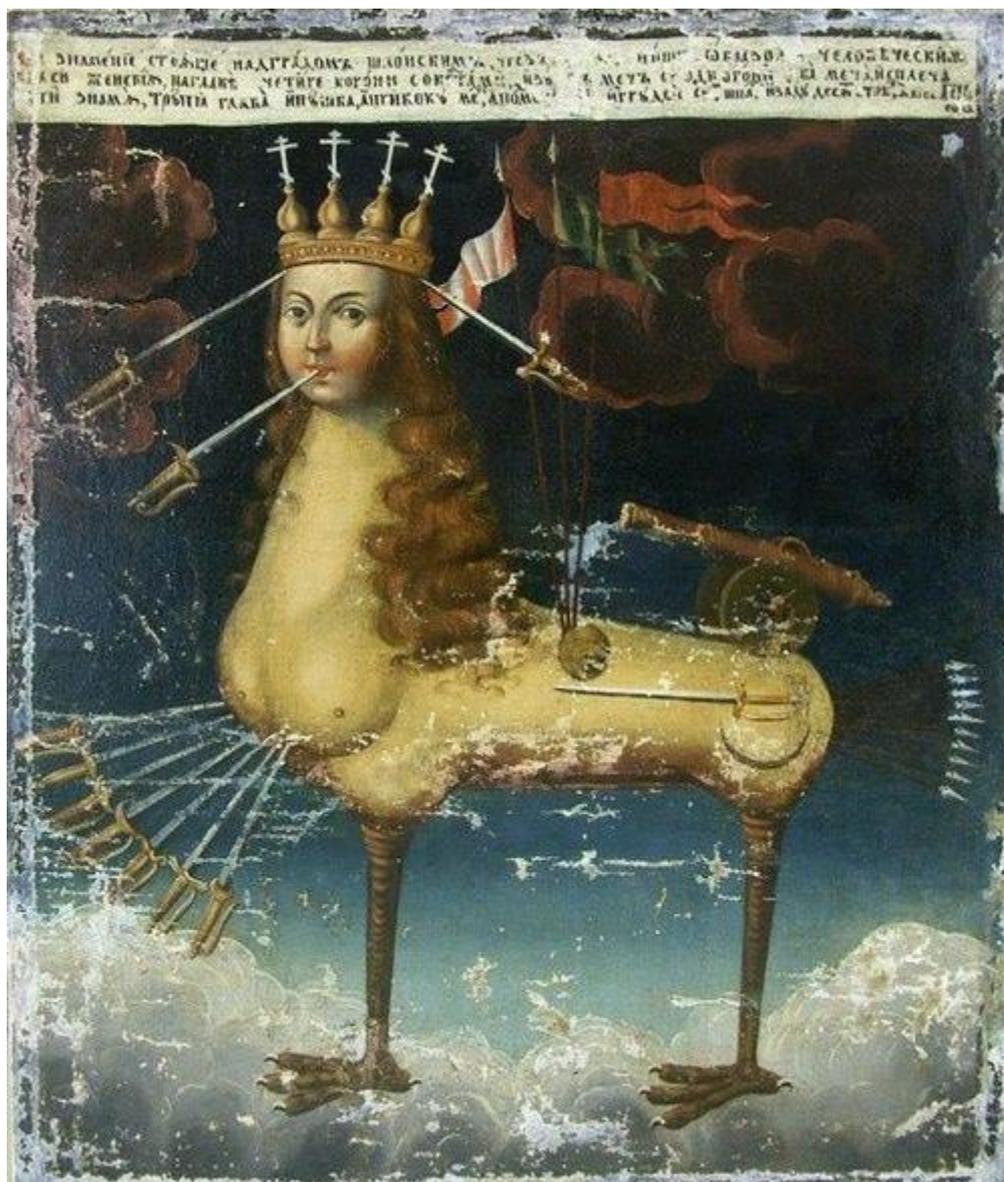
Belleforon zabíja Chiméru (dlážková mozaika)

Chiméra (hunky punk na fasáde katedrály Notre-Dame v Paríži, 14.st.)

H. Aldegrever: Vertikálny ornamentálny panel s vázou medzi dvoma postavami chimér (1553)

Chiméra (stredoveká politická alegória)

J. N. Schaller: Boj Belleforonta s Chimerou (19.st.)

Chiméra z Arezza - *etruská* socha z 5.-4.st.pr.Kr., považovaná za najdokonalejšiu starovekú bronzovú zvieraciu plastiku; pozri *etruské umenie*

Chiméra z Arezza (bronz, 5.-4.st.pr.Kr.)

chinakridonová červeň - červeň chinakridonová/ ružová stála (Smith)

chinakridonová violet' - alternatívny názov pre chinakridonový fuchsin

chinakridonový fuchsin - Smith: alternatívnymi názvami sú *chinakridonová violet'*, *fuchsin permanentný*; organický pigment (pozri *farbivo organické*); v indexe farieb ako *Pigmentová violet' 19* (forma β); priehľadná červenofialová farba; opacita: nepriehľadná; *farba olejová, akvarelová, akryl*; užívaná pre tónovanie *violete* alebo na *glazovanie*; pozri *červeň chinakridonová*

chinoiseria/šinoseria - 1.výtvarné *dielo* čínskeho pôvodu alebo štýlu; tiež čínske rastlinné alebo zvieracie dekoratívne motívy, často spájané s výjavmi z čínskeho života; pojem niekedy nepresne zahrnuje aj *japonériu*, indické, kórejské motívy; chinoseria výsledkom európskych koloniálnych výbojov, od 17.st. do 19.st., prenikla do francúzskeho, holandského a anglického *umeleckého remesla* aj umenia a ich prostredníctvom do celej Európy; čínske podnety našli odozvu v prírodnom cítení *baroka, rokoka* (maliarstvo: Watteau, *F. Boucher*); neskoršie čínske motívy podnetom pre vlastnú obraznosť (motívy *opíc*, pomyselných exotických krajín): pozri bod 2

2.slohová *móda* 18.-19.storočia/17.-18.st., podmienená importom východoázijského umenia, uplatňujúca sa v *umeleckých remeslách*, v drobnej a *záhradnej architektúre*; po 1750 romantizujúce poňatie, oslabujúce fantazijnú zložku v prospech etnografickej vernosti; okolo 1800 ochabnutie záujmu a nové vzplanutie počas *druhého rokoka* v pol. 19.st. (pozri *historizmus*), v *secesii*; z rastlín štýlovým znakom chinoserie je *lalia* (stotožňovaná s *kosatcom*), v Číne spájaná s pocitmi blaženosti a patrila medzi tri vznešené rastliny spolu s *bambusom, chryzantémou* a *slivkovým kvetom*; pozri *europocentrizmus*; *Derby, Medicejský porcelán, delfská fajáns, berlínsky porcelán* z 19.st.; *Vincenes, hyalit, chippendale*

W. Merritt Chase: Dievča v kimone

J. DeCamp: Modrý mandarínsky kabát

Chios -

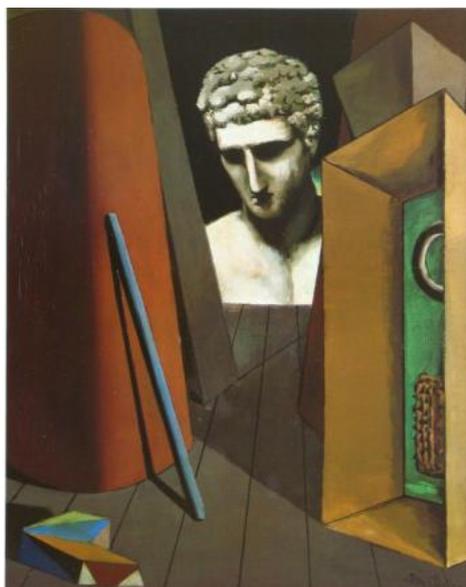
[http://it.wikipedia.org/wiki/Chio_\(isola\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Chio_(isola))

chippendale - približne 1750 národný sloh anglického *nábytku* nazvaný podľa výrobcu a návrhára Thomasa Chippendalea; funkčný nábytok v zjednodušenej forme zachovával francúzsky *rokokový štýl*; spojenie anglického *baroka*, francúzskeho *rokoka*, gotizujúcich motívov a *chinoserie*; po 1760 príklon ku *klasicizmu*; užitie tmavého exotického dreva, zmysel pre ornamentiku a dekoratívne prvky a pohodlnú účelnosť; obľúbený materiál - *mahagón*, *pozlátený* a zdobený japonským *lakom*; pozri *mobiliár*

Chirico Di Giacomo - Di Chirico Giacomo

Chirico Giorgio de -

http://it.wikipedia.org/wiki/Giorgio_de_Chirico

G. de Chirico: Hermetická melanchólia
G. de Chirico: Pieseň lásky

G. de Chirico: Kristus a búrka (1914)

chirograf - z gréc. cheiro – „ručný, vzťah k ruke“; ručný písomnosť písaná na *pergamen* v dvoch rovnopisoch; obidve časti sa od seba oddelili a pravosť písomnosti sa overovala priložením oboch častí k sebe; pozri *dielo literárne*

chirotonia - gréc.; obrad pri vysviacke *biskupov*

chiroxylografická bloková tlač - z gréc. cheiro – „ručný, vzťah k ruke“; xylo – „vzťah k drevu“ (pozri *xylografia*), grafein – „písať“; > *typografia* (?) z čias pred alebo tesne po vynálezu *kníhtlače* na princípe *tlače z výšky*, z drevenej dosky (pozri *tlač bloková*); porovnaj *anopistografická tlač* > *knihá bloková*

chirurg, ráhhojič - 19.st. je známe ako storočie búrlivých revolúcií a veľkých objavov na poli vedy a techniky; no v sociálnej oblasti a v oblasti zdravotníctva pozorujeme značnú zaostalosť; potvrdzujú to viaceré epidémie cholery a iných nákazlivých ochorení, ktoré sa prehnali Európou; na začiatku 19.st., pripadalo na jedného lekára 75 000 obyvateľov; značnú časť z nich tvorili tzv. chirurgovia – ráhhojiči; povolanie ráhhojiča sa spájalo aj so zamestnaním *holiča* (tonsor); vtedajší ráhhojič bol oprávnený kúpať (balneator „kúpeľník“), holiť (tonsor „holič“) a robiť chirurgické zásahy (do toho sa rátalo aj púšťanie krvi); univerzitne vzdelaní lekári v tomto období pôsobili zväčša pri meštianskom stave, teda v mestách; pozri *lekári a lekárnici, kameň hlúposti/kameň šialenstva*

<http://caja.blog.sme.sk/c/366621/ciferski-ranhojici-v-1-stvrtine-19-storocia.html>

H. Bosch: Operácia kameňa hlúposti (1500-1510)

P. J. Quast: Operácia nohy (bodegón, 17.st.)

P. J. Quast: Dedinský chirurg (bodegón, 17.st.)

P. J. Quast: Operácia kameňa hlúposti (1630)

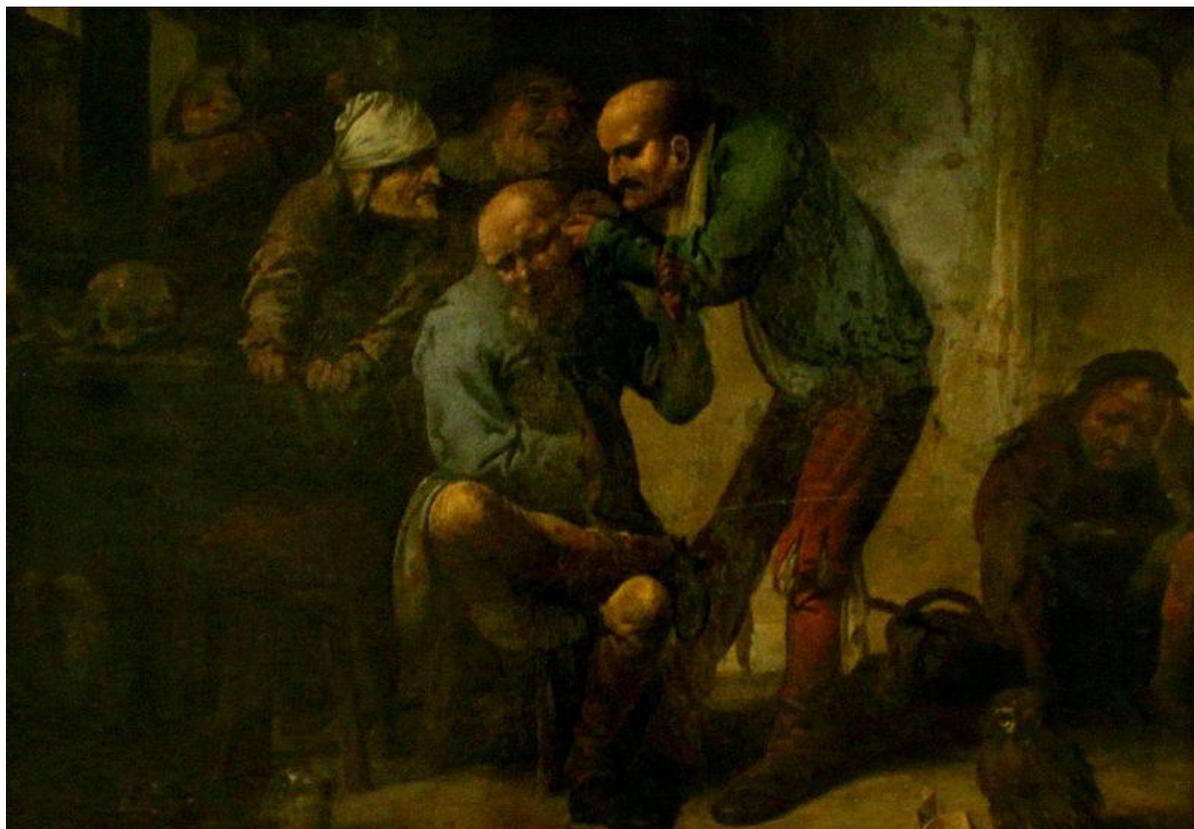
P. J. Quast: Odstránenie kameňa hlúposti (1630)

P. Huys: Chirurg odstraňuje kameň hlúposti (1545-1577)

A. Brouwer: Pocit (alegória z cyklu Päť zmyslov: Hmat, 1635)

A. Brouwer: Scéna u chirurga (bodegón, 17.st.)

A. Brouwer: Operácia chrbta (bodegón, 1635-1636)

A. Brouwer: Dedinský holič (bodegón, 1631)

D. Teniers II.: Pri ošetrení (bodegón, 17.st.)

C. Dusart: Lekár. Dedinská scéna (bodegón, 1695)

Ch. Weigel I.: Ránhojič (medirytina, 1698)

Podľa D. Teniersa II.: V obchode u ráhojiča (singerie, 17.st.)

D. Teniers II.: Chirurgické holičstvo (singerie, 17.st.)

F. A. Maulbertsch: Ránhojič (1785)

chitón - časť *antického* starogréckeho predovšetkým mužského spodného odevu z *lanu* (ženským variantom bolo *peplum*, ktoré bolo spočiatku z *vlny*; Skarlantová); v tvare dlhej košeľe s krátkym rukávom; zopnutý *fibulou*, prepásaný, zriadený a podkasaný; *dórsky* krátky, otvorený po stranách, *iónsky* splývavý k zemi (nosený zvyčajne ženami, zošitý a preložený u hrdla tak, aby horná časť splývala k pásu, neskoršie aj s rukávmi); riasenie z drobných skladov sa robilo nechtami; postupne dlhý mužský chitón nahrádzaný krátkym ku kolenám a dlhá verzia zostala slávnostným a obradným odevom; rímskou obdobou chitónu bola *tunika*; chitónom inšpirované šaty z čias Direktória: *chemise/šemiz*; pozri *antický odev*; *móda*

<http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Chiton>

Autor nezistený: Socha Parisa (v chitónu a vrchnom plášti chlamyda spojeným na ramenách fibulou)

Raffael: Diogenes (detail fresky Aténska škola)

Chizkijáš - (*2Kráľov 18*); judský kráľ (721-693 pr.Kr.) ; pozri *Judea*, *bronzový had*

Ch. Weigel st.: Kráľ Chizkijaš rozbíja bronzového hada (medirytina z Bible ectypa, 1695)